

לפני מאה וארבעים שנה לא יכול כובש רחב-מעוף לשמור על מצרים, מפני שהפסיד את קרב הים ליד צ'בוקיר.

כלום יכולה איטליה לקוות לגורל טוב ממנו? דומה, כאילו היא מטפחת תקוות כאלו, וקולות ידועים מרומא מכריזים, לא בלי שמץ של שחצנות, כי לא יהיה קרבים כל עיקר, באשר האירונים והצוללות האיטלקיים יכריחו את האויב מן הים. ברם, המפקדות של הציים האנגלו-צרפתיים אינן ניתנות להתרשם מדיבור זה. הן יודעות, - ויתרון הכוח הניכר של האמצעים אשר ברשותם נותן להם את הזכות לקבוע - כי במוקדם או במאוחר השלטון על הים יהיה בידם. ואותו יום יבוצע החורבן של פעולות האיטלקים באפריקה, תהיה אשר תהיה הצלחת-בראשית שלהם.

מיוז-נרל רוואן-רובינסון

האסטרטגיה בים התיכון

בימי המלחמה העולמית לא היה תחילה כל קושי לצי של מדינות ההסכמה לשלוט בים התיכון נגד כוחותיהן החלשים של המעצמות המרכזיות. אולם כאשר הופיעה על הבמה הצוללת נשתנה המצב. הגרמנים, אם כי היו להם או רק בסיסים אחרים בקצה העליון של הים האדריאטי, והם לא יכלו בשום מקרה להחזיק בים יותר משש צוללות כאחת, גרמו אז מכסת אבידות כזו לספנות של מדינות ההסכמה עד שהאדמירלות הבריטית היתה מפנה את המסחר אל דרך הכף, אלמלא התנגדה לכך הממשלה. למרות שליטתן הבלתי מוגבלת על פני הים, הפסידו מדינות ההסכמה בים התיכון ספינות מסחר כדי טונז' של 5,000,000 טון מתוך הפסד של 13,000,000 טון, שהלך לאבוד בכל הימים גם יחד, וכתוצאה מזה נתקלו בקשיים רבים באספקה לצבאותיהם המרובים שפעלו במזרח התיכון.

הצוללת היתה אז כלי נשק שהתאים במיוחד לתפקידו. היא יכלה לפעול קטן קצר (short range) בימים הצרים, יכלה להסתתר באיים המרובים שבים האיגאי, ועמקו הגדול של הים שמר עליה מעיכובים רציניים הנגרמים ע"י מחסומים של מוקשיים. ואמנם, השירות בצוללות בים התיכון נחשב בעיני הספנים הגרמנים כדרך קלה לתהילה אחרי נסיונותיהם הקשים והמסוכנים בים הצפוני ובתעלת למנש. לבסוף נוצחה הצוללת ע"י שיטת משמר הליווי (קונבוי). הצי הבריטי חזר אז שוב לעמדותיו הקודמות, ומחוץ להפסקה קצרה בשנת 1935, (שעליה ידובר להלן), נשאר שולט שם מאז ועד עתה.

מהקרב ליד סלמיס* ועד קרב לפנטו** במשך זמן של יותר מאלפיים שנה, היתה גלירת-המשוטים ותכסיסה האֶחָו וּעֶלֶה, מכשיר המלחמה הימי העיקרי במימי השקטים של הים התיכון. מכשיר זה היה אָטִי בתנועה, ומרחבי הים היו לכן

* האתונאים נגד הפרסים - 480 לפנה"ס. - המערכת.

** הספרדים ובעלי בריחם האירופיים נגד התורכים, 1571. - המערכת.

עצומים לעומת כוח הנעתו המוגבל. מענין לציין בנקודה זו, לאור התנאים הקיימים עתה בים התיכון, כי נצחונותיהם של שודדי הים בגלירות הקלות שלהם לא באו מפאת יתרונם המספרי או מיתרון שעורי המידה של אניותיהם, כי אם הודות למהירותן הגדולה יותר יחסית ויכלתם בתמרון. הן היו למעשה קודמותיהן של האניות הקלות, שאולי, עוד נראה אותן שליטות בים הזה בעתיד הקרוב.

גילוי קונטיננטים חדשים, החרבת ה"אֶמְקָה" הספרדית, (שנוצחה בעיקר משום שניסתה להשתמש בשיטה של, האחו ועלה בתנאים שאינם מתאימים), וחדירת ספינותיו של בֶּלְק * לים התיכון גרמו להעלמן של ספינות ה"טריקמות" בנות שלוש שורות של משוטים. במקומן באו למשך של 300 שנה בקירוב הקֶרְבֵּיט והפְּרִיגַט, שמלאו את תפקידי אניות-המרוץ של זמננו, ומשולשת-הסיפון, שתפקידה היה כתפקיד, אניות-המערכה המשורינת הגדולה של היום. החירוש שבאניות אלו היה שהצריכו ימאות ממדרגה ראשונה לשם שימושן האפקטיבי, ויכלו להשאר על הים בעת הצורך אפילו למשך תקופה של ששה חודשים. אף הן היו עדין איטיות כמו הגלירות, והים התיכון היה להן כר נרחב לתמרון. הגורם היסודי החדש שספינות אלו הכניסו היה החלפת התכסיס של, האחו ועלה בתכסיס הרכוז של הספינות כלפי האויב.

הופעת הקיטור החישה והסדירה את תנועת הציים, ועל ידי כך צמצמה את אפשרויות התמרון במיצרים. זה גם הצריך בסיסים במספר מספיק לאניות המלחמה. בכל זאת מראה התחמקותן של ה"גֶּאָבֶן" וה"ברסלאו" ** בשנת 1914, כי למרות שהקיטור השיג באותה שנה את שיא יעילותו, נשארו תנאי הקרב הימי ללא כל שינוי בהשוואה לתנאים שאפשרו לנפוליון להתחמק בחזרו ממצרים.

הצוללת, כלי נשק, שהוא אפקטיבי בעיקר בימים צרים, כאמור לעיל, — היא שפרצה את הפרץ הראשון בתנאים שנתקומו מאז פלישותיו של קֶסְרֶקֶס הפרסי. הצוללת עמדה ללא כל עזרה מול ספינות גדולות וקטנות, ובכל זאת עלה בידה לגרום נזק שאין דומה לו, וכמעט שהצליחה להשיג את המטרה של הכרעת ההתנגשות לא רק בים התיכון, אלא גם במערכה העולמית.

פרץ שני נגרם ע"י האוירון. צי האויר של המדינות המרכזיות היה עסוק בימי המלחמה עד לצוארו בפעולות יבשה, והאוירונים ש"ההסכמה" השתמשה בהם בשרות הימי לא היתה להם למעשה כל מטרה, מחוץ לצוללות האויב בים או בנמלים. יתר על כן, האסטרטגיה האוירית, הסומכת בעיקר על השמוש בכח אוירי מרכזי בלתי תלוי, לא פותחה אז עדין פיתוח רציני. המלחמה לא נתנה, איפוא, הוראות מועילות רבות בנוגע לגורם חדש זה בקרב הימי.

אמנם, מאז שביתת הנשק, השתמשו בכוחות אויר בפעולות מקיפות. אולם, ביפן ובחבש עמדו האוירונים לגמרי לרשות הצבא ולא היה להם למלא כל תפקידים ימיים. הסכסוך הספרדי התחיל מנצחון המורדים בעזרת מטוסים על גונדת

* אדמירל אנגלי מהרבע השלישי של המאה ה-17. — המערכת.

** האניות הגרמניות אשר המקו ממרכז הים והסתתרו בבוספור. — המערכת.

האוויר של הממשלה, שהיתה אחראית למיצרים, ובהעברת צבאותי המרוקניים של פרנקו לספרד בדרך האוויר. מאז המפעל המפתיע הזה, השתמשו באוירונים בקנה מידה צנוע בחצי האי האיברי. פרנקו, שהיה כל הזמן השליט באוויר, לא שאף כנראה מעולם להחריב לגמרי צרים גדולות או נמלים. היה עליו לשקול בדעתו, שיתכן כי בעתיד הקרוב יהיה הוא השליט במדינה והאחראי לממשלתה, לאוצרותיה ולמסחרה. פעולותיו מן האוויר, מחוץ לשדה הקרב, נראות דומות לפעולות הנריטיים בגבול הצפוני-המערבי של הודו*, ששם משתרלים לעיף את אנשי השבטים ולהכריחם להכנע. ע"י זה שמחזיקים אותם במצב של אי-נוחות ממושכת, בים הפתוח היתה פעולתו על פי רוב למקוטעין, מפוזרת וחסרת ערך. התוצאה הסופית היתה, שהמטוסים, מלבד בהתחלה, לא היתה להם השפעה רצינית על הפעולות הימיות הקטנות. במידה שנראו סימנים על ערכם בשטח הימי, הרי הכזיבו את הנלחמים שבין חסידי המטוסים.

יוצא, שהנסיון של אחרי המלחמה כמעט שלא הבהיר כלל את התנאים השונים של קרב ימי, ויש, איסוף, לפנות לניחושים, המיוסדים על לימוד השכלולים האחרונים בכלי הנשק והשינויים בגיאוגרפיה הפוליטית.

בראש וראשונה, יש לציין, כי מחוץ לאנית המסחר, שהיא אטית כמקודם, חלה עליה כללית וניכרת במהירות תנועתן של האניות, וכתוצאה מזה ירידה נוספת בגורם הזמן-המרחב. ירידה זו, בטבע הדברים, השפעתה רבה יותר בימים צרים מאשר באוקינוס הפתוח, הואיל ובימים צרים אינה נותנת מקום לתמרון הציים, מונעת דרכי התחמקות מאניות המסחר, ופותחת אפשרות של התקפות הכופות ופתאומיות על אניות מכל המינים מִטֶּחַן קצר ומבסיס נוח.

שנית, הצוללת נעשתה יותר חזקה ומשוכללת מאז 1918, בו בזמן שאנית המסחר נשארה נתונה לפגיעה כמקודם; ומה שעוד יותר חשוב, — מספר הצוללות גדל מאד. לצרפתים ולאיטלקים יש כמה מאות צוללות, והגרמנים מקינים כי ב־1940 תהיינה להם שבעים צוללות. יוצא, שמספר גדול של צוללות יהיה מוכן להכנס לפעולה בראשיתה של המלחמה, בעוד שהאמצעים שכנגד לא יהיו מפותחים עדיין כראוי באותה שעה. לעומת זאת חוזקו אניות המלחמה נגד הטורפדו. האווירון היה לאמצעי מועיל מאד נגד צוללות, וגם שאר המכשירים נגד צוללות שוכללו בהרבה. אולם בדרך כלל אפשר להגיד בבטחון, שאילו היו חמישים צוללות איכות נעות חפשית בים התיכון, לא היתה שום ממשלה מעיזה לשלוח את סחרה או תובלתה על פני מימיו.

האווירון הוא עדיין, כפי שהוסבר לעיל, נשק בעל כושר פעולה בלתי ידוע בקרבות ים. אולם אפשר לנבא בבטחון, כי הודות לכוחו המוגבר בהרבה, ולטְחָחִים הקצרים והבסיסים הטובים שבים התיכון המְסִיעִים אותו, יהיה האווירון בעל כושר הריסה עצום לגבי האניות והנמלים המאכסנים אותן גם יחד. אך זהו נשק שקשה

* מחוץ למתן אפראח לתושבים שהמקום יותקף ע"י פצצות מן האוויר.

לבריטניה להשתמש בו בהיקף רחב בים התיכון (מסאת חוסר בסיסים), אם לא תהיה בכרית עם צרפת.

המכשיר השלישי החדש הוא סירת הטורפדו המוטורית (Motor Torpedo-Boat). סירה זו מותאמת להפליא לפעולה במים שקטים ובימים צרים. בניגה עולה בזול, וקרוב לדואי, שתהיינה סירות רבות מאוד כאלו. המצוידות בטורפדו, ולפיכך בעלות כוח רב מאד, מהירותן מגיעה עתה לארבעים וחמשה קשרים. מכשיר זה הוא מצוין לתפקידי גישוש, עקיבה והתקפה.

וכך, אף אם נניח כי הצוללת לא נעשתה יותר מאַנְמַת, הרי נתגשמו מאז שביחת הנשק שני שינויים יסודיים ומסוכנים באותו ים, אשר עד רגע הנצחון העמיד בסכנה רצינית את כל אלה שהפליגו בו.

דעת אישי הצי בעולם כולו ודעת האדמירלות הבריטית היא, כי אלה הם ענינים פחות-ערך, משום שאניות המלחמה, כך סבורים, מצוידות ומזוינות כראוי ומגונות בפני הסכנות החדשות. דעה זו מתבטאת בבהירות בעובדה שכל מעצמות-הים ממשיכות בלי הפסק לבנות אניות-מערכה (Battleships) ואניות-מרוץ (Cruisers) גדולות, אף במקרים שאניות אלה מכוונות לשירות בימים צרים. אם דעה זו תקצא בלתי נכונה, עלולה בריטניה להיות הסובל העיקרי. היא עלולה להפסיד בבת אחת את חלק הארי של כוחה הימי, שבסיסו היא מְלֻטָה.

במובן זה אין מצבן של צרפת ואיטליה מסוכן כל כך. ראשית משום שיש להן אחוז גבוה יותר של אניות קלות, ושנית משום שציי-המערכה הכבדים שלהן הם פחות חשובים. בכל אופן נראה הדבר, כי לא יהיה ערך רב בים התיכון לאניות המערכה של מעצמה איוו שהיא, פרט לתפקיד של הגנה ישרה על המסחר והתובלה בדרך שכיח המטרופולין ומושבותיה האפריקניות של כל אחת מהן.

מאז שביחת הנשק חלו שינויים רבים גם בגיאוגרפיה הפוליטית, נוסף לעמדות החדשות של גרמניה באירופה ושל יפן באסיה. ראשית כל, איטליה נפרדה מבעלי בריתה הקודמים, ומזוינת למכביר, היא עכשו חברה לקבוצת עמים חוקפניים. היא מוציאה סכומי כסף עצומים על תעמולה, הגיעה להשפעה רבה על חלק גדול של העתונות הערבית, והפכה לפטריוטים נלהבים כשלוש מאות אלף איש מבני עמה הגרים בארצות-חוץ לאורך קו החוף הדרומי והמזרחי. מובטחת ע"י עמדות חוקף באלבניה, באיי דודקנו, בחבש, בלוב ובסרדיניה, היא חפשיה להכות נְדִיאֵלִית לאיזה צד שתבחר. היא מאַנְמַת בעיקר, בטוֹחַ קצר על הצי הבריטי במלטה, על התחבורה הבריטית והצרפתית למזרח, ועל התחבורה הצרפתית בין אפריקה ודרום צרפת. אולם היא עבטה הרבה מאד לגורל. בכוח הזרוע רכשה לה מושבות, שאת הקשר אתן יש לשמור גם כן בכוח הזרוע. דרכי הים הם חיוניים לקיומה; ואף על פי כן עוררה נגד עצמה כוח ימי, שמאז ומתמיד שאף למסחר חפשי ותחבורה חפשיה ממיצרי גיברלטר ועד ים סוף.* מיסוד פאסיבי בפוליטיקה הגדולה הפכה לגורם פעיל

* את האימפריה הבריטית. — המערכת.

ומפריע. כשיוצאים לדרך התוקפנות אין זה תמיד קל לאמר דַי. אף אילו רצתה לעשות זאת. היתה נתקלת בקשיים, משום שהיא מהודקת לציר המנוע בעיקר מברלין. איטליה נתונה כולה לפגיעה. התחבורה שלה עם מושבותיה עלולה להנתק. כל סחר החוץ שלה, ובכללו הרבה מאספקתה ההכרחית, עלול לההרס. נמליה העיקריים ומרכזי תעשייתה ניתנים להפצה בטוח קצר מצרפת וקורסיקה. אין לה כח להתמדה ואף לא בטחון; ולכן, אם לא תוכל לשפר את מצבה או להשיג סיוע חזק, תהא נאלצת לשם השגת מטרתיה להשליך ידה על המזל — על השגת הצלחה ניצחת ע"י מכה פתאומית.

אולם כחברה בקבוצה האוסרת מלחמה הרי מושבותיה משמשות לה קלף טוב. חבש משמשת כאחת גם איום לבריטניה (או, יותר נכון, לקשריה של בריטניה עם המזרח והמזרח התיכון) וגם מקום תורפה לאיטליה. איטליה המשיכה עד עתה את התעלה המתחילה בניברלטר. בעזרת האי דומינה במיצר באב אל-מנדב, שבוצר כומן האחרון, ובעזרת הבסיסים הימיים והאוויריים במסאואה ובאָסֶב היא מהווה מכשול רציני למעבר תגברת בריטית לארץ-ישראל ולמצרים מהודו, וגם מאנגליה, באם תשולח בדרך הכף. זהו דבר בעל חשיבות ממדרגה ראשונה לאור האפשרות של סגירת הים התיכון לתחבורה, במקרה מלחמה. הוא מכריח את בריטניה לפתח דרכי חליפין: ע"י תיקון התחבורה בקנֶיה, ע"י הכטחת הקשר דרך בצרה ובגוד לחיפה, וע"י סלילת דרך בשוחפות עם הצרפתים מאגס צ'ד לחרטום*. אולם חבש עלולה להוות גם מקום תורפה למוסוליני, אם חישוב מוטעה מצדו בנוגע למשך המלחמה, ולפיכך גם בנוגע לכמות הרזרבות שיש להחזיק במדינה זו. יביאהו לידי ההכרח לשלוח אספקה לחבש בדרך הים. הוא עלול גם להתקל בקשיים לשלוט על יישוב, שיקבל עדוד וסיוע למעשיאיבה מסודן ומקניה.

קלף טוב עלולה לשמש לו לוב. הצבא האיטלקי שם, הכולל משלושים ועד ששים אלף חייל** , יכול ללכת מורחה או מערבה לאורך דרכים בנויות היטב עם הספקת מים מסודרת. קרוב לודאי, שברגע זה ובעתיד הקרוב הוא יהיה חזק מכל כוח שאפשר יהיה להביא ולהעמיד נגד פעולתו המידית. יש לצפות שהוא יכה מורחה כלפי אלכסנדריה, ובתנאים הקיימים ישיג בודאי הצלחה התחלית, ויוכל לגרום אי-נוחות מרובה, אפילו עד כדי סגירת תעלת סואץ. אולם הצלחה כזו ללא בני ברית מקומיים לא תוכל בשום פנים להאריך ימים. התחבורה האיטלקית דרך הים תהיה בודאי מנותקת לסירוגין, אם לא לחלוטין. כוחות צרפתיים, טוניסיים ואלג'יריים יתקיפו את טריפולי, וכוחות איר, ויתכן גם כוחות יבשה, מאפריקה הדרומית, מהודו ומאוסטרליה יגיעו למצרים. בסופו של דבר עלולה איטליה להפסיד גם צבא וגם קולונייה. הופעתם של הגרמנים ליד מעבר הבְּרָאנר מקשה על איטליה להחזיק בחבש ובלוב צבאות במדה מספקת לפעולות התקפה ממושכות. את הדעה, שעליה לפעול בצורת צבת נגד סודן, כשזרוע אחת, פועלת מחבש והזרוע השניה פועלת

* אגס צ'ד נמצא בסודן הצרפתי, תְּרִטוּס היא בירת סודן האנגלו-מצרי. — המערכת.

** מאז כתיבת המאמר (תחילת 1839) הוגדלו בהרבה מספרי הצבא האיטלקי בלוב. — המערכת.

מא־לאונגט, בפנה הדרומית-המזרחית של לוב, אפשר להוציא לגמרי מכלל דיון רציני, בגלל עניות התחבורה בשטחים אלה.

משחק ישן באזור הנידון היא תורכיה, המופיעה עתה בלבוש מודרני. כשליטה בדרדנלים יש בכוחה להחיר או לאסור לצי הסוביטי ולנפס הרומני את המעבר דרך המיצרים, וכוח זה בלבד הוסך אותה לגורם חשוב מאוד. היא יכולה למלא תפקיד בהתקנת התנאים הדרושים לאניות קלות בלונגט. יש בכוחה, אם תלחם נגד איטליה, לשתק את לרוס כבסיס אוירי או ימי, וצבאה יכול לקחת חלק לא רק בעצירת ההתקפה הגרמנית למזרח, אלא גם בהתאבקות על ארץ-ישראל ועמק הנילוס. עצמאותה של מצרים עוררה בעיות חדשות במזרח התיכון. יש לה, עתה, חוזה עם בריטניה, אשר אתה היו לה אינטרסים משותפים בזעזועים של 1935. אולם היא נתונה לאיום של הטיט מי האגם צנה מהנילוס הכחול, והיא, הופצצה בלי חשך ע"י תעמולה איטלקית אנטי-בריטית, אנטי-יהודית ופרו-ערבית, המוכרחה לפעול את פעולתה על מוחות אוריינטליים. לפיכך, אם כי היא מבכרת להשאר פרוטגה של בריטניה מאשר להפוך למושבה פשיסטית, הרי הפחד והספק מכניסים חוסר אחידות והחלטיות לפוליטיקה שלה.

האחרונה בבעיות הגיאופוליטיות החדשות היא בעית ארץ-ישראל. בריטניה יכלה להסתפק בדכוי המרד הנוכחי. ע"י כך היתה שולחת למחתרת, אולם לא היתה הורסת, את המניעים שלו. לפלשתינה, ואף לשאר המדינות הערביות, אין כונה כל שהיא להרשות עליה יהודית מספקת כדי לתת שלטון עברי לארץ הקודש. לוא היו כופים עליהם מצב כזה, היו הערבים מחכים להודמנות ובמקרה של סכסוך עולמי היו מצטרפים לכוחות הפשיזם. הם היו מסוגלים אז להפוך את המזרח התיכון למקום קשה-הגנה ע"י צרפת ואנגליה, בשעה שידיהן תהיינה עסוקות במקום אחר; הם עלולים להקים את אפריקה הצפונית נגד צרפת ואנגליה, ועלולים לטבוח את היהודים. * תנועת פאן-ערב, פאן-איסלם, קימת מעמודי-הרקולס ועד גבולות האוקינוס ההודי. בהיותה מושפעת מהאידיאלים של חופש ואינדיבידואליזם אין היא עלולה לפנות עורף לדמוקרטיה, אלא במקרה של פרובוקציה גזעית או דתית רצינית. לפיכך טובתם של כל המעוניינים בדבר דורשת שבעיה מכאיבה זו תמצא את פתרונה המהיר. הפתרון היחידי שיש לו סיכוי שיתקבל ברצון יחסי על דעתם של שני הצדדים הוא, שהשלטון יובטח לערבים (שלהם שייכת הארץ), וכי היהודים שהביאו פריחה כזו לארץ, יקבלו את הזכות להקים לעצמם מרכז ובית לאומי במובלעת ניכרת, שתהא כלולה בגבולות המדינה הפלשתינאית, ושתורשה עליתם עד לגבול של 40% **

* מושגיו של המחבר על כוח יהודי ארץ ישראל ואפנים הם, כנראה, קלושים מאד. — המערכת.

** אנו מביאים כאן גם את הקטע הזה בין שאר הקטעים של רוואן-רובינסון המצוטטים על ידינו, אם כי לפי תכנו אינו הוסף את הנושא של צרור הערכות זה. ציבור קוראינו ימצא ודאי ענין בדעה, שהיא אוסינית לא רק לבעל המאמר בלבד. הקוראים יבחינו את האידיאליזציה ואת הריחוק מהמציאות נכמה מההערכות שבעל המאמר מעריך את התנועה הפאן-ערבית והפאן-איסלאמית. אך האידיאליזציה הזאת היא טפונית לחוגים מסוימים, והפכה במידת-מה לגורם מדיני מוחשי. המציאות של החדשים האחרונים הספיקה, אולי, לחעמיד את בעל המאמר על

בריטניה הגדולה היא כנדחקת מן החוץ בים התיכון. אין לה כל רכוש טריטוריאלי בים זה, פרט לבסיסה הימיים וקפריסין. מחופיו של הים התיכון מקבלות אניותיה רק אחוז קטן של האימפורט ההכרחי שלה. היא אמנם נהנית ביתרונות רבים וחשובים מהשימוש בים התיכון: היכולת של מתן תגבורת מהירה בים ובאוויר לחילות המצב שבהודו ובמזרח התיכון, שפע של נפט עיראקי בחיפה, ורוחים מהשקעותיה המרובות לאורך חופי הים, שאבודם היה גורם הפסד כספי וצבאי רציני. לעומת זאת, יש לה חיבור ממדרגה שניה, אך די טוב, למזרח דרך הכף. ההסתלקות מן הים התיכון, בגלל התחרות ימית חריפה, לא היתה מביאה בעקבותיה גזקים שוים לאלה, שהיו נגרמים לצרפת או לאיטליה אילו היו נוקטות בדרך זו.

מסקנות ההיסטוריה של הצוללות, האפשרויות הגלומות באוירונים ובסירות-הטורפדו הממונעות והמאמץ העצום שתפקיד משמר הלווי היה מטיל על הצי כתוצאה מזה, תובעים בימי המלחמה, כמעט ללא ספק, את הפנית המסחר והתובלה הבריטיים לדרך הכף.

אפשר להגיד הרבה גם בנידון הסתלקות הצי הבריטי מן הים התיכון. הצי קיים בראש וראשונה כדי להגן על קוי התחבורה והמסחר העוברים לאורך הים. טעם המצאו של הצי מתבטל כביכול בשעה שדברים אלה אינם קיימים. שנית, חלק הארי של האימפורט-מערב-לים של איטליה עובר דרך מיצרי גיברלטר וסואץ, ובריטניה היתה יכולה בקלות לסתום את שני הקצוות של ה"תעלה" המחברת, מבלי להכנס לתוכה בעצמה. סידור כזה יכול לשחרר כוחות ימיים רבים להגנת הדרכים המובילות לנמלי אנגליה ולהגנת הקו הארוך של התחבורה סביב הכף.

אולם, ישנם נמוקים חזקים להתנגד לדרך הזאת. ע"י סלוקו של הצי הבריטי מהים התיכון, היה זה לאיזור של כוחות שקולים האויבים אחד לשני בכוח, אם לא בפועל, וכתוצאה מזה היו משתלטים לאורך חופיו פחד ואי אמון, הגורמים למלחמה. יתר על כן, צרפת, בת בריתה של בריטניה, תתנגד בכל תוקף לפוליטיקה כזו, כי זה עלול לגרום לכך, שיהיה עליה להחזיק מעמד בכוחות עצמה כשהיא לחוצה בין ספרד ואיטליה, ושתהא נאלצת לסמוך לגמרי על התחבורה דרך האוקיינוס האטלנטי לשם הקשר עם אפריקה. ועוד זאת: מלטה היתה ניתנת להכנעה ע"י הרעבה, קפריסין היתה נכבשת, וכוחה של בריטניה להגן על מצרים וארץ-ישראל היה מועמד בסכנה רצינית. כל הרזרבה האסטרטגית שבמזרח התיכון היתה במידה ידועה עזובה לנפשה. חזיון כזה ודאי שהיה משפיע השפעה חובלנית על הפרסטיג'ה הבריטית, והיה מביא לידי כך, שהמדינות ההססניות לאורך החופים היו מצטרפות לקבוצה האויבת. כל המגרעות הללו מוכיחות, שההסתלקות תהיה שיטה מסוכנת ואולי פטלית.

העובדות. במשך חדשים אלה גלתה הפאן-ערביות את חולשתה בשורת מבחנים, החל מהסדרת אלכסנדריה וגמור בחלוקתה של סוריה. מכל מקום, מעניין לציין, שעם כל היותו בעל מגמה מרו-ערבית, הרי בכל זאת הציע במאמר זה צורת סידור לקיומו והסתחחותו של "הבית האומי", שעם כל צמצומה, לא הגיעה לחומר הגזרות של "הספר הלבן".

אולם הערכה זו טעונה הגבלה בנקודה אחת.

כיום, משמשת מלטה בסיס לחלק גדול של אניות-המערכה ואניות-המרוץ הבריטיות. במרחק ששים מיל ממנה ישנו שדה תעופה איטלקי, שבו עלולות להמצא המכוונות החדשות של "סבויה מרצ'טיס", העוברות מאתים מיל בשעה ונושאות מטען של 10 טון. אולם, מלטה היא בכל זאת המעון הראשי של הצי, והאניות הגדולות רואות אותו כבסיס שלהן. לא רק שם, אלא גם בכל מקום אחר בים התיכון נחונות האניות בסכנה של פצצות וטורפדות. החרבתן עלולה לבטל במחייד את ריבונותה הימית של בריטניה באירופה. כל נסיון לחזק את הצי ולשחרר ממצור את מלטה רק יוסיף לרשימת האבדות ולכובד האסון. בזירה שאינה מתאימה לאפשרויותיו של הצי הבריטי אפשר להתריב קמעא קמעא את הרכוש החשוב ביותר של בריטניה. ישנן לפיכך סיבות מכריעות שלא להסתלק מן הים התיכון, ובו בזמן יש סכנות ברורות בהחזקתו בשיטת הנוכחיות. מהי הברירה?

כל הסכנות היו מתבטלות אילו אפשר היה לשלוט בים בספינות קלות: אניות משחית, צוללות, סירות-טורפדו מוטוריות ומטוסים. בהעדר אניות המערכה לא תשמש מלטה מטרה ראויה להפצה, ובשום מקום לא תהיה מטרה מספקת למטוסי האויב ולאניות המערכה שלו. האיטלקים היו או מוכרחים לעבור להתגוננות, ודרכי הים שלהם היו נתונות בסכנה תמידית. עמדתם, לא רק שלא יהיה לה יתרון, כפי שיש לה עתה, אלא אף תהיה עמדה של סכנה ומבוכה. לא תהיה להם אפשרות להשיג אספקה מעבר לים, לא יוכלו לשלוח משלחות צבאיות לחוף לארץ, ולא יוכלו לשלוח תגבורת וחמרים למושבותיהם. השפעת התנאים האלה תגרום למסחרם ירידה של 80%, לעומת ירידה של 15% בסחר החוץ הבריטי. הם יהיו תלויים או במידה רבה במצרכים מגרמניה, שגם לה לא יהיה שפע של אספקה. יתרון נוסף לבריטניה יהיה בזה, שמצרים וארץ-ישראל – בהנחה של יחסים משביעים רצון עם הערבים – תהיינה מובטחות במדה נכרת. ולבסוף, הצי הבריטי, לאחר שישחרר את אניותיו הגדולות מהימים הצרים, תהיינה לו אניות מספיקות מסוג זה למלחמות האוקיינוס. ישנם נימוקים שכנגד גם לדרך זו. אחדים מהנימוקים המיוחדים נגד העברת השלטון בים התיכון לאניות קלות הם:

א) עלול להיות קושי במניעת השמדתם של השיירות הצרפתיות מאפריקה ע"י אניות מלחמה גדולות של האויב, בעיקר מפאת המרחק הרב שבין אלג'יר ומרסיל. ברם, בכל אופן, לא קל יהיה להגן עליהן בגלל קרבת הדרך לסרדיניה ולאיים איטלקיים אחרים. וכתוצאה מזה, עד כמה שלא יהיה הדבר אי-נוח, יצטרכו הצרפתים להשתמש בדרך הים מקובלגקה לבורדו.

אולם, בדרך כלל, אם בריטניה תהיה כבדית עם צרפת ולרשותה יעמדו בסיסי הים והאוויר הצרפתיים, היא תוכל לשלוט בים התיכון המערבי. אניות מערכה צרפתיות תוכלנה למלא את תפקידי הלוחי ההכרחיים.

ב) מעוט בסיסים משפיע הרבה יותר לרעת ספינות קלות מאשר לרעת אניות

גדולות יותר.

זה עלול להוות חולשה רבה, אם תפעל בריטניה לבדה, וביחוד כשמלטה וגוברלטר, ובפרט האחרון, אינם מתאימים כבסיסים אויריים. אולם במקרה, שאינו מתקבל על הדעת, שבריטניה תסתבך במלחמה בלי כל בן ברית מבין מעצמות הים התיכון, טוב תעשה אם תפעל ברדיוס מוגבל משני הקצוות ומהמרכז, ועיי כך תעשה את תנועת אניות המסחר של האויב בלתי אפשרית כמעט ואת תנועת אניות המלחמה מסוכנת בהחלט.

סכום הדברים: סכנה רבה היא לאיטליה להתחיל בהרפתקאות חדשות ובהתקפה ימית, משום שהיא נתונה לפגיעה במידה יוצאת מהכלל, ותשאר במצב זה אף אם תצליח לזכות ברית עם ספרד. בריטניה מצדה נתונה לאיומים במצרים, אולם כל הצלחה איטלקית שם לא יהיה לה ערך מכריע, אם העמים הערביים יתמכו בדמוקרטיות. בעזרתה של צרפת תוכל בריטניה לשלוט בים התיכון, בתנאי שתנתר על הים התיכון לצרכי מסחרה ואניותיה הגדולות, ותגש מיד לבנין אניות מלחמה קטנות במספר רב.

לו היתה איטליה מנתרת על הלומותיה בנוגע לאימפריה רומית ובאה לשולחן עגול, היתה זוכה בחלק הארי של צרכיה, ללא סכנת תבוסה, והשלום היה חוזר לשלוט בים התיכון.

אל. נלילי

הצבא הבריטי לאחר הרפורמות של אביב 1939

1. הערות כלליות

שינויים מרחיקים לכת הוכנסו בהיקפו, במבנהו ובתפקידיו של הצבא הבריטי במשך החדשים האחרונים. שינויים אלה מחייבים הערכה מחודשת של מקום הצבא הזה – הן במערכת ההתגוננות של אנגליה וקיסרותה העולמית, הן בהתמודדות המזוינת האפשרית של הגדולות במעצמות.

מתוך מבט ראשון יכולה להתעורר שאלה, ואולי גם תמיהה: מדוע דוקא שינויים אחרונים אלה הם המחייבים הערכה מחודשת של צבא בריטניה כגורם משתנה במפה האסטרטגית של העולם. הלא זה כשלוש שנים ומחצה נתון הצבא הזה כולו לתמורות ארגוניות וטכניות בלתי-פוסקות, ואינטנסיביות מיוחדת של תקונים ושבירת מסורת מקובלת מצינת את השנתיים האחרונות בתולדותיו, מאז נכנס לתפקידו מיניסטר-המלחמה, בעל האמביציה הרבה ומרקז-הפעולה הגדול – הור בלישה. מה נשתנו, איפוא, תקוני האביב של 1939 מכל פרשת הריפורמות, המסגלת את אופיו של הצבא הבריטי לדרישות הזמן?

ברם, השנויים של החדשים האחרונים חרגו ממסגרת שיפורים טכניים בציוד או שיפוץ אורגניזציוני בלבד. יד המתקן נגעה בעצם יסודותיו של הצבא הבריטי, והתמורות שבמבנה באו כתוצאה הערכה חדשה בנידון עצם תפקידיו של כוח-